

Nr 204.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—1934; given Stockholms slott den 10 mars 1936.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN.

Departementschefen, statsrådet Engberg anför härefter:

Genom särskilda beslut den 9 november 1928, den 22 mars 1929, den 21 maj 1931 och den 1 december 1933 tillerkände Kungl. Maj:t filosofie doktorn Sven Hedin såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för fullföljande och avveckling av hans vetenskapliga expeditioner i det inre av Asien åren 1927—1934 sammanlagt 800,000 kronor av behållningen å vissa penninglotterier.

Hos Kungl. Maj:t har Hedin i en den 30 september 1935 dagtecknad skrift gjort framställning om anvisande av 754,800 kronor för bearbetning och publicering av de vetenskapliga resultaten av ifrågavarande expeditioner. Till stöd för framställningen har anförts huvudsakligen följande:

Genom de stora vetenskapliga expeditioner, som under Hedins ledning ägt rum i det inre Asien, hade det till Sverige kunnat hemföras ett synnerligen omfattande och rikt material, vars bearbetning och offentliggörande vore av största betydelse och med intresse avvaktades av världens vetenskapsmän. De medel, varöfver expeditionen förfogat, hade avsetts för och helt förbrukats för arbetet i fält och samlingarnas hemforsling.

De utgifter, expeditionerna kräft sedan den 1 januari 1927 till den 31 december 1934, uppginge i avrundat belopp till sammanlagt 2,755,000 kronor, varav tillskjutits från svenska staten 800,000 kronor, och från Tyskland samt enskilda svenska och utländska personer 1,755,000 kronor samt från Hedin 200,000 kronor.

De vetenskapliga forskningarna hänfördes under ämnena geologi, palæontologi, astronomi, arkeologi, meteorologi och etnografi. Bearbetningarna skulle utföras av de i expeditionerna deltagande vetenskapsmännen, envar inom sitt ämne. Härtill komme gemensamt utförda bearbetningar av paleozoiska fossil samt mesozoiska och tertiära evertibrater, ävensom en monografi över Lop-nor-området. En del av kostnaderna utgjordes slutligen av utgifter för tryckning av kartor.

De beräknade kostnaderna för samlingarnas bearbetning och publicering vore följande:

Geologi.

Doktor Erik Norin.

Lön åt assistent och ritare för 2 år	kronor	3,600	
Räknebiträde för 2 år	»	2,200	
Slipare av preparat för 2 år	»	3,500	
Ritmaterial m. m.	»	3,000	
Fotografiska arbeten	»	2,000	
Kemiska analyser	»	3,000	
Studieresor till museer i utlandet	»	2,000	
Lön för 5 år	»	25,000	
Publikationer: Monografi av Kuruktagh, text med profiler; planscher m. m.	»	15,000	
Monografi av Chang-tang (Tibet) och Khotan-trakten, text, illustrationer, fotografier, profiler, panoramor etc.	»	17,000	
Beskrivning av Östra Tien-shan och Kutjatrakten med illustrationer, profiler etc.	»	10,000	
Silurfossilien, bearbetade av doktor Troedson, tryck, fotografier, illustrationer etc.	»	4,000	90,300

Docenten Birger Bohlin.

Lön till två preparatörer för 5 år	kronor	18,000
Ritarbete	»	1,000
Fotografiska arbeten	»	500
Etikettering och registrering	»	200

Studieresor	kronor	1,200	
Lön för 5 år	»	25,000	
Publikationer: Mesozoiska avlagringar och däggdjur vid Hui-hui-pu, ett par tertiära fyndorter, tertiära däggdjur från Tusson-nor och Taben-bollok, me- sozoiska musslor och strutsäggskal m. fl. avhand- lingar	»	12,000	57,900

Docenten Nils Hörner.

Kemiska analyser av salter, jordarter och vattenprov	kronor	3,000	
Speciell behandling av fotografiskt material	»	500	
Assistenten och biträden för laboratorie- och räkne- arbeten	»	5,000	
Etiketter och registrering	»	100	
Ritmateriel etc.	»	500	
Studieresor	»	500	
Ritarbeten för specialkartor och profiler	»	1,500	
Lön för 2 år	»	10,000	
Publikationer: Aeolisk geologi, Ökenprocesser, ökenmorfologi, De stora sjöarna och glaciationen (kvartärgeologi) Text, profiler, kartor, fotografier, illustrationer	»	25,000	46,100

Amanuensen Gerhard Bezell.

Slipprov	kronor	3,000	
Kemiska analyser	»	2,000	
Fotografiska arbeten	»	1,000	
Ritmateriel m. m.	»	500	
Studieresor till utländska museer	»	1,000	
Preparering av fossil	»	15,000	
Lön för 5 år	»	25,000	
Publikationer: Monografi av Peishan med text, kar- tor i texten, profiler, illustrationer (med bi- drag av Bohlin, Norin och Hörner)	»	15,000	
Monografi av Nanshan med text, kartor i tex- ten, fotografier, profiler	»	12,000	
Fossila fiskar, perm och mesozoiska, text och bilder	»	3,000	
Paleozoiska växter, text, illustrationer, karta i texten, profiler	»	15,000	
Mesozoiska vertebrater, text, illustrationer, karta	»	5,000	97,500

Astronomi.

Doktor Nils Ambolt.

Lön till skolad assistent för 1 år	kronor	1,500
Lön till assistent för topografiskt arbete för 1 år	»	2,200
Räknebiträde, tyngdkraftsberäkningar	»	2,400
Studieresor	»	3,000
Ritmateriel etc.	»	1,000
Fotografiska arbeten	»	2,000

Lön för 5 år	kronor 25,000	
Publikationer: Astronomiska Ortsbestämningar och azimuter, Triangulation, Magnetisk deklination, Tyngdkraftsbestämningar å 42 stationer, Meteorologiska iakttagelser	» 10,000	47,100

Arkeologi.

Amanuensen Folke Bergman.

Renritning av kartor och planer, sammanställning av routekartor	kronor 1,500	
Avritning av fynd	» 400	
Studieresor till Berlin, London, Leningrad	» 1,600	
Petrografisk undersökning av stenartefakter	» 800	
Artsbestämning av snäckor, äggskal etc.	» 100	
Bearbetning av antropologiskt material	» 200	
Undersökning av textilier	» 2,000	
Skriv- och ritmaterial etc.	» 300	
Lön för 2 år	» 10,000	
Publikationer: 2 volymer text med illustrationer och kartor	» 20,000	
1 volym textilier med illustrationer, delvis i färg	» 7,000	43,900

Professor Bernhard Karlgren.

En resa till och ett halvt års vistelse i Peking i och för samarbete med fyra kinesiska lärde, vilka be- arbeta de omkring 10,000 manuskript på trä, vilka icke få utföras ur Kina	kronor 10,000	10,000
---	---------------	--------

Meteorologi.

Doktor Waldemar Haude.

För utarbetandet av meteorologiskt observationsma- terial samt absoluta höjdbestämningar, vilka äro av särskild betydelse för kartorna	kronor 10,000	10,000
--	---------------	--------

Etnografi.

Doktor Gösta Montell, till stor del i samarbete med
professor Ferdinand Lessing, Museum für Völker-
kunde, Berlin.

En assistent för ordnandet av samlingar, katalogi- sering m. m.	kronor 2,400	
Fotografering, kopiering, förstoringar m. m.	» 2,000	
Ritmaterial m. m.	» 500	
Teckningar	» 1,500	
Konservering	» 600	

Studieresor till museer i Berlin, Hamburg, Paris, London, Leningrad	kronor	3,000	
Lön för Montell för 3 år	»	15,000	
Lön för Lessing för 2 år	»	10,000	
Publikationer: Yong-ho-kung, Lamatemplet i Peking, monografi, 1 volym	»	12,000	
Tibetanska tempelmålningar, text, fotografier, färg- bilder m. m.	»	10,000	
Studier i primitiv asiatisk textilt teknik	»	4,000	
Lamaistisk kult och ceremonier	»	6,000	67,000

Tillägg.

Till ovanstående översikt komme gemensamt utförd bearbetning av paleozoiska fossil — av Norin och Bexell — tryckningskostnad m. m.	kronor	6,000	
Mesozoiska och tertiära evertebrater, samlade av No- rin, Bohlin och Bexell och bearbetade och publi- cerade av doktor Nils Odhner, tryckningskost- nader m. m.	»	4,000	
Monografi över Lop-nor-området av doktor Sven He- din, med bidrag av Norin, Ambolt, P. C. Chen och Bergman, tryckningskostnader m. m.	»	20,000	30,000

Kartor.

1) Teknisk redaktion, ritning, reproduktion, tryck och papper av 20 tryckark specialkartor i skalan 1:500.000, 1 st. 1:300.000, 8 st. 1:100.000, 3 st.	kronor	165,000	
2) Motsvarande arbete för en översiktskarta i skalan 1:1 mill. eller 1:2 mill.	»	90,000	255,000
			<u>Summa kronor 754,800</u>

Det i ovanstående översikt förtecknade arbetet kunde icke antagas bli utfört på kortare tid än åtta år, därvid det dock vore beräknat, att de med arbetet sysselsatta personerna skulle under denna tidsperiod även utföra annat avlönat arbete, varför deras löneförmåner upptagits för en tid av högst fem år.

Vid betraktelsen av föreliggande anslagsfråga borde avseende fästas vid det faktum, att större delen av i ovanstående översikt anförda utgifter stannade inom landet och skänkte arbete åt ett betydande antal svenskar. Endast professor Lessings lön samt kostnaderna för doktor Haudes bearbetning av det meteorologiska materialet och utländska studieresor medförde utgifter, som ej stannade i Sverige.

De kinesiska expeditonsdeltagarnas resultat bearbetades och publicerades i Kina, uteslutande på kinesisk bekostnad, och inginge sålunda icke i ovanstående beräkningar.

Det för svenska förhållanden stora anslagskrav, varom här vore fråga, borde skärskådas i proportion till den i fält arbetande stabens numerär —

(Norin, Hummel, Bergman, Ambolt, Bohlin, Hörner, Bexell, Haude, Montell, Arne och Hedin, vartill komme observatörerna på de fasta meteorologiska stationerna, såsom major E. Zimmermann, två år vid Etsin-gol och unga kineser i Sinkiangstationerna) — samt i proportion till den ovanligt långa arbetstiden av åtta år och slutligen, icke minst, i förhållande till de ekonomiska offer expeditionerna betingat, uppgående, som ovan nämnts, till 2 ³/₄ miljoner kronor, ett belopp, som vore förlorat, om icke dess frukter på här föreslaget sätt gjordes tillgängliga för den internationella vetenskapen.

Beträffande formerna för det nu begärda anslaget utanordning syntes det vara lämpligast, att anslaget ställdes till förfogande, fördelat under en följd av år, varvid det sannolikt komme att visa sig att behovet av medel komme att vara större under de första åren.

Vetenskapsakademien har, efter hörande av sina sakkunniga ledamöter professorerna friherre G. De Geer och J. G. Andersson samt med överlämnande av från dem inkomna yttranden, den 23 november 1935 avgivit utlåtande i ärendet.

Professor De Geer har anfört bland annat:

Sven Hedins åttaåriga centralasiatiska expedition vore utan jämförelse den mest omfattande och mångsidiga, som utgått från vårt land. Såsom en grundlig förberedelse hade Hedin alltifrån sin ungdom tagit till livsuppgift att studera Asien så mångsidigt som möjligt, såväl i äldre och nyare litteratur som under en hel följd av expeditioner. Han hade härigenom blivit förtrogen med de ledande asiatiska folken och vunnit i gengäld också i hög grad deras förtroende. Han ägde sålunda viktiga förutsättningar för att i samråd med de styrande i respektive länder kunna organisera och få tillstånd att genomföra en planmässig undersökning av Centralasiens ännu i många avseenden så gott som oundersökta inre.

Genom redan publicerade uppsatser, hållna föredrag och hemsända samlingar hade det framgått, att Hedin och hans medarbetare genom sina planmässiga, fleråriga undersökningar synnerligen mångsidigt ur såväl naturvetenskapliga som humanistiska synpunkter lyckats belysa förhållandena inom en betydande del av Centralasien.

Häri innefattades såväl en grundlig redogörelse för bergbyggnaden och jordlagren som organisationen av ett rationellt klimatstudium, avsett att fortsättas genom den kinesiska staten. Det behövde knappast framhållas av vilken betydelse det vore, särskilt för väderleksläran på norra halvklotet, att omsider väderleksstationer organiserats inom Asiens dominerande kontinental område.

I detta samband borde framhållas den belysning, som de kvartärgeologiska undersökningarna lämnat rörande vissa förmodade förhistoriska klimatförskjutningar och därjämte rörande olikformiga nivåförändringar i jordskorpan, av särskild betydelse i samband med den av doktor Norin tidigare uppmätta, stora kvartära landhöjningen inom Himalaya, eller jordens högsta bergskedja.

Synnerligen värdefulla vore även de många nya fynd och samlingar som belyste såväl gångna geologiska perioders som nutidens växt- och djurvärld, liksom de arkeologiska samlingar, som vittnade om dessa trakters ursprungliga befolkning. I samband härmed utfördes av doktor T. Arne viktiga jämförande undersökningar inom Asiens sydvästliga delar.

Bland de många skilda slag av föremål, som expeditionen upptäckt och insamlat, finge även nämnas de omkring 10,000 trästavar med ungefär 2,000 år gamla kinesiska inskrifter, som komme att närmare studeras i Kina i samråd med vår bekante framstående sinolog, professor B. Karlgren.

Jämte triangulering och talrika höjdbestämmingar utfördes magnetometriska undersökningar och tyngdkraftsbestämningar även inom depressioner, belägna under havsytans nivå.

Det gällde nu att omsider tillgodogöra allt det arbete och de kostnader, som nedlagts på detta stora företag, om de avsedda resultaten ej skulle förspillas.

Givetvis krävde bearbetning och publikation av ett så omfattande material synnerligen betydande belopp, och Hedins förutgående överslag, som slutade på 754,800 kronor, syntes nog i det hela vara ganska väl motiverat. Å andra sidan vore beloppet för våra förhållanden så stort, att det syntes nödvändigt att söka nedbringa detsamma. På frågans nuvarande ståndpunkt vore endast ungefärliga överslagsberäkningar möjliga, varför i åtskilliga fall genom koncentration och minskade anspråk på den typografiska utstyrseln icke obetydliga besparingar torde vara möjliga att genomföra utan att inkräkta på arbetets inre värde.

Vad sålunda gällde de omfattande kartarbetenas reproduktion, hade genom framstående kartexperter en ingående granskning av det ifrågavarande förslaget ägt rum, och därav syntes framgå, att genom vissa typografiska förändringar och sammanslagningar samt stundom även reduktion av kartskalorna, kartorna utan minskning av deras vetenskapliga värde eller den utstyrsel, varpå ett arbete av detta slag med fullt skäl kunde göra anspråk, borde kunna offentliggöras för 200,000 kronor och således med en minskning av 55,000 kronor under det ifrågasatta anslaget, av 255,000 kronor.

Denna kostnadsminskning vore grundad på dels en förminskning av vissa kartor från skalan 1:300.000 till 1:500.000, dels en reduktion av antalet färger för flertalet kartor, dels ett sammanförande på ett och samma kartblad av flera långsmala delar av Kum-darja-flodens lopp. Däremot borde detaljkartorna alltefter sitt innehåll återges i därför särskilt lämpade skalor. Att driva nedskärningen av karttrycket längre torde svårligen kunna ske, utan att denna viktiga del av expeditionens resultat skulle äventyras.

Med avseende på deltagarnas löner finge följande nämnas. För en av staten vid seklets början till Spetsbergen utsänd övervintringsexpedition lämnades utom andra förmåner löner om 3,000 till 3,500 kronor och under det sistförflutna polaråret 4,000 till 5,000 kronor, det sista även med bibehållen tjänstelön. För Hedin gällde det att för 6—8 år kunna binda särskilt dugliga deltagare, av vilka till exempel en för obestämd tid måste avbryta sitt arbete för den filosofiska graden, och alla måste avstå från möjligheten att bevaka utsikter till befordran i hemlandet.

För att nu förestående arbete skulle kunna slutföras, vore det av väsentlig vikt, att de vanligen obemedlade deltagarna själva sattes i tillfälle att upprepa och utarbeta sina speciella anteckningar och uppgifter. Skulle därför någon reduktion av kostnaderna här kunna göras, måste det ske så varsamt som möjligt. Måhända kunde lönen för det första året sättas till 5,000 kronor och för de följande till 4,000 kronor, dock med rätt för löntagaren att av det återstående beloppet under vart år såsom författararvode om 100 kronor per färdigtryckt ark årligen kunna erhålla intill 1,000 kronor. På så sätt kunde också arbetet påskyndas, varjämte 21,000 kronor skulle inbesparas.

Med avseende på de belopp, som förslagsvis beräknades för de skilda deltagarnas uppgifter, vore det ej för någon möjligt att säkert fixera, vad som skulle kunna inbesparas, men nog torde arbetena med nödig omtanke kunna anordnas så, att på varje fack någon reduktion kunde göras. Sålunda angäves här nedan i tabell 1. vissa inbesparingar.

Tabell 1.

A r b e t e n				
		Ansökan ¹	Minskning	Förslag
Geologi,	Norin	65,300	12,000	53,300
»	Bohlin	32,900	6,100	26,800
»	Hörner	36,100	8,100	28,000
»	Bexell	72,500	15,400	57,100
Astronomi	Ambolt	22,100	4,100	18,000
Arkeologi	Bergman	33,900	6,100	27,800
»	Karlgren	10,000	2,000	8,000
Meteorologi	Haude	10,000	2,000	8,000
Etnografi	Montell	42,000	18,000	24,000
»	Lessing			
Tillägg,	Hedin m. fl.	30,000	5,000	25,000
Summa kronor		354,800	78,800	276,000

¹ Löner ej medräknade.

Tabell 2.

Ö v e r s i k t			
	Ansökan	Minskning	Förslag
Kartor	255,000	55,000	200,000
Löner	145,000	21,000	124,000
Arbeten	354,800	78,800	276,000
Summa kronor	754,800	154,800	600,000

Den jämförelsevis stora reduktionen av etnografianslaget betingades av förhoppningen, att fullföljandet av den ingående lamaforskningen, för vilken akademien tidigare ej ansett sig hava möjlighet att tillstyrka det då begärda anslaget, även nu måtte kunna tillgodoses från enskilt håll, varigenom det storartade och värdefulla materialet blivit insamlat.

Med avseende på sättet och platsen för samtliga publikationers tryckning torde denna sak, med den begränsning som ekonomien nödvändiggjorde, få anföras åt Hedin, som ju ej sparat någon möda för att ernå för alla parter bästa möjliga resultat.

Detsamma gällde fördelningen av de många skilda slagen av samlingar, som hopbragts från ett av jordens minst utforskade områden och som även till sin omfattning med hänsyn till de högst betydande transportsvårigheterna intoge en plats för sig. Med all hänsyn för Kinas helt naturliga

intressen komme säkerligen också våra institutioner att på bästa sätt tillgodoses utan några, kanske ej genomförbara, speciella föreskrifter.

Med hänsyn till det anförda syntes akademien på det varmaste böra förorda, att Hedin av det sökta anslaget om 754,800 kronor måtte erhålla 600,000 kronor att utgå, mot successiv redovisning, under varje av de fem första åren med 90,000 kronor samt under varje av de tre därpå följande med 50,000 kronor, att utbetalas genom av Kungl. Maj:t utsedd institution.

Professor Andersson framhåller bland annat följande:

Vad anginge äganderätten till samlingarna hade Hedin ej lämnat besked om fördelningen mellan Kina och Sverige av de samlingar, för vilkas bearbetande nu statsanslag begärdes. Frågan vore givetvis av synnerligen stor betydelse för de institutioner, inom vilka bearbetningen skulle ske, och det torde också kunna förutses att statens offervillighet i viss mån bleve beroende på huruvida samlingarna finge införlivas med de svenska museerna eller icke.

Å andra sidan vore det väl bekant, att Hedin just på denna punkt haft att kämpa mot betydande svårigheter vid sina förhandlingar med de kinesiska myndigheterna. Det torde sålunda ej vara praktiskt genomförbart att från svensk sida uppställa några villkor rörande samlingarnas fördelning. Hedin torde emellertid böra snarast möjligt anmodas, att till akademien ingiva en skriftlig redogörelse rörande fördelningen mellan Kina och Sverige av de genom hans expedition till Sverige hemförda samlingarna.

I fråga om äganderätten till de planerade publikationerna hade Hedin i sin skrivelse lämnat några anvisningar rörande publikationssättet, från vilka man indirekt kunde draga vissa slutsatser rörande äganderätten.

En hel del av det zoologiska och botaniska materialet hade redan blivit beskrivet i vetenskapsakademiens skrifter, och akademien torde befinnas villig att, i den mån som dess anslag det medgäve, fortsättningsvis publicera zoologiska och botaniska monografier från Hedinexpeditionen. Frånsett något mindretal exemplar, som ställdes till expeditionens förfogande, bleve sålunda dessa publikationer akademiens egendom.

I fall av behov torde zoologiska och botaniska monografier kunna publiceras även i andra svenska publikationsserier än akademiens skrifter utan att detta behövde vålla en särskild utgift för statsverket.

Å andra sidan skulle de kinesiska skriftstaverna publiceras i Kina med kinesiska medel, och bleve då denna publikation kinesisk egendom.

Vidkommande den stora huvudmassan av publikationer, det geofysiska och geologiska materialet, liksom också det stora kartverket föreläge det ej från kinesisk sida något hinder för att dessa publikationer bleve rent svenska, med avstående av endast ett mindretal exemplar till Kinas geologiska undersökning.

Då svenska staten sålunda skulle komma att bekosta såväl bearbetningen som tryckningen av dessa publikationer, syntes det Andersson ofrånkomligt att publikationerna ifråga bleve svensk statsegendom, frånsett det mindretal exemplar, som måste avstås till författarna, till Hedinexpeditionen samt till kinesiska regeringen. Genom att rationellt ordna försäljningen av detta förlagsmaterial borde statsverket kunna återvinna en del av det stora belopp, som måste offras på dessa publikationer.

Vad slutligen anginge Hedinexpeditionens paleontologiska och arkeologiska material, vore avsikten att publicera detsamma i »Paleontologia Si-

nica», som utgåves i Kina. Härtill syntes emellertid medel helt böra beviljas av svenska staten.

Efter behandlingen av dessa frågor torde den Hedinska kostnadsplanen böra upptagas till granskning, i syfte att så långt som möjligt genomföra besparingar.

När Hedin begynte sin stora expedition med anslag från Deutsches Luft-hansa, tilldelade han med sin kända generositet sina vetenskapsmän löner, varierande mellan 300 och 700 kronor per månad. Då dessa unga forskare hade sin utrustning och sitt uppehälle från expeditionen, så länge de voro ute i fält, kommo de i ett synnerligen gynnsamt läge. Nu hade ifrågasatts att dessa forskare för de vetenskapliga resultatens bearbetning under 2—5 år skulle uppbära en avlöning av 5,000 kronor per år. Under fältarbetet redan uppburna, tillsammans med nu föreslagna framtida avlöningar skulle sålunda komma att uppgå till ett totalbelopp av drygt en tredjedels miljon, ett jättebelopp, som givetvis gäve anledning till allvarlig eftertanke, särskilt då anordningen kunde få prejudicerande betydelse såsom fördyrande likartat svenskt vetenskapligt arbete i framtiden.

För tidigare forskargenerationer hade det stått som ett åtråvärt privilegium enbart att få deltaga i en stor vetenskaplig expedition. Ingen av den Nordenskjöldska sydpolarexpeditionens medlemmar hade en tanke på att få lön under den farofyllda och i hög grad prövande färden och ingen hade uppburit någon lön för materialets bearbetning. Men trots dessa anspråkslösa förhållanden föreläge dock hela det vetenskapliga materialet beskrivet i ett stort verk på 56 volymer.

Visserligen hade de svenska vetenskapsmän, som deltagit i de internationella polarårsexpeditionerna, varit avlönade, men inom expeditioner av den rörliga typ som Hedinexpeditionen, där varje medlem hade utsikten att kunna publicera sina egna forskningsresultat, torde denna avlöningsanordning vara inom vårt land tämligen enastående.

Att Hedin från början erbjudit sina svenska vetenskapsmän dessa fältlöner, berodde väl till stor del därpå att de skulle gå sida vid sida med ett stort antal väl avlönade tyska fältflygare, vilka också deltagit i de vetenskapliga observationerna. Två av Hedins män lämnade också avlönade befattningar för att inträda i expeditionen.

Med hänsyn till vad ovan anförts, syntes det oundgängligt att mer eller mindre nedbringa denna utgiftspost. Från början hade Andersson tänkt sig att nedskryta den till hälften, motsvarande en avlöningsperiod av i genomsnitt två år. Efter att hava tagit del av den bearbetningsplan, som redan vore i full gång och det obemedlade läge, i vilket vissa av expeditionens medlemmar befunno sig, syntes avlöningsposten böra nedskrytas till $\frac{2}{3}$, motsvarande i runt tal 3 års avlöning, och Andersson hemställde sålunda, att Hedins post för bearbetningslöner, 135,000 kronor, reducerades till 90,000 kronor.

I detta sammanhang påpekades, att en av expeditionens mest framstående medarbetare, professor B. Karlgrén, för vilken avsetts ett anslag av 10,000 kronor, med hänsyn till totalbeloppets väldiga omfattning och den diskussion som detta framkallat i humanistiska kretsar, avböjt varje penningbidrag, samtidigt som han även under de förändrade förhållandena förklarar sig beredd att till fullo på överenskommet sätt ställa sin medverkan till förfogande.

Då Hedin underlåtit att redogöra för det stora meteorologiska materialets

publicerande, ansåge Andersson sig förhindrad att taga någon hänsyn till posten 10,000 kronor för det meteorologiska materialets bearbetande. Denna anslagspost syntes därför böra uteslutas.

Posten å 10,000 kronor, avseende två års lön åt den tyske forskaren professor Ferdinand Lessing, torde böra utgå.

Då vidare vetenskapsakademien på sin tid avstyrkte Hedins ansökan om en kvarts miljon till inköp av ett lamatempel och sedermera en svensk-amerikansk donator skänkt det nödiga beloppet, ville Andersson föreslå, att de tre posterna lama-templet i Peking, tibetanska tempelmålningar samt lamaistisk kult måtte utgå, under förhoppning att samme donator måtte stödja Hedin även i detta fall.

För det stora kartverket beräknade Hedin ett belopp av 255,000 kronor. Enligt en av professor H. W:son Ahlmann i samarbete med kartredaktörerna vid generalstabens litografiska anstalt verkställd utredning skulle kostnaden kunna nedbringas till 200,000 kronor.

Man torde kunna ifrågasätta lämpligheten av att anslå svenska statsmedel till utgivande av ett kartverk över vissa delar av de glesast bebodda trakterna i Centralasien. Som en regel tillkomme det ju respektive länder att sörja för utgivning av nödiga topografiska kartor över sina besittningar, och de kinesiska myndigheterna hade, i trots av alla svårigheter, under de senaste tjugu åren varit livligt verksamma i detta hänseende, om än av naturliga skäl uppmätningen och utgivningen av kartor främst avsett de rika kulturbygderna.

Det finge också framhållas, att den omsorgsfulla kartläggningen av stora karavanvägar i västra Gobi liksom också i kinesiska Turkestan och norra Tibet, som utförts av Hedinexpeditionen, hade stort praktiskt värde för kinesiska staten, desto mer som dessa gamla karavanvägar nu hölle på att omläggas till bil- och flygrouter. Det syntes Andersson i hög grad rimligt att kinesiska staten bort bidra med exempelvis hälften till utgivningskostnaden för detta stora kartverk.

Mot bakgrunden av de stora politiska omdaningar, som nu syntes pågå i norra Kina, vore det emellertid långt ifrån otänkbart att en ny situation komme att skapas, i kraft av vilken kinesiska regeringen under tvunget hänsynstagande till en annan makt ej skulle kunna delta i utgivandet av ett kartverk över de ifrågavarande trakterna.

För Hedinexpeditionen vore detta kartverk av fundamental betydelse. Man kunde tryggt säga, att större delen av det övriga observationsmaterialet utan dessa kartor skulle sväva i tomma luften.

Under sådana förhållanden funne Andersson det oundgängligt att tillstyrka hela det stora beloppet, 200,000 kronor, för kartverkets färdigställande.

De av Andersson föreslagna besparingarna skulle sålunda fördela sig på följande poster:

Anslaget till löner	kronor	45,000
Anslaget till meteorologi	»	10,000
Anslaget till professor Lessing	»	10,000
Anslaget till lamaistiska publikationer	»	28,000
Anslaget till kartverket	»	55,000

Summa kronor 148,000

Härtill komme professor Karlgrens avsägelse av för honom avsett anslag 10,000 kronor, alltså en totalbesparing av 158,000 kronor. Andersson komme

sålunda till ett anslagsbelopp på 596,800 kronor, vilket endast med 3,200 kronor understeg det belopp, som professor De Geer med en annan motivering föreslagit. Då Hedin på flera av de mindre anslagspunkterna räknat alltför lågt, ansåge Andersson sig fullt befogad att tillfoga detta lilla belopp, 3,200 kronor. Även med detta ringa tillägg vore Andersson förvissad, att en beskärning under denna anslagssiffra ej kunde ifrågasättas utan att bearbetningen av det enastående rika och mångsidiga materialet skulle äventyras.

Då Hedin förutsatte att bearbetningen och publiceringen fördelades över en följd av år och att kostnaderna bleve störst under de första åren, finge Andersson hemställa, att detta anslag, 600,000 kronor, måtte utgå med 90,000 kronor under vardera av de fem första åren, samt med 50,000 kronor under sjätte till och med åttonde året, att mot successiv redovisning utbetalas av genom av Kungl. Maj:t utsedd institution.

För egen del har *vetenskapsakademien* anfört huvudsakligen följande:

Det belopp, som söktes, kunde visserligen tyckas vara av en för svenska förhållanden ovanlig storhetsordning, när det gällde bearbetningen av ett insamlat vetenskapligt material. Enligt akademiens förmenande måste man emellertid vid denna frågas bedömande beakta de mycket säregna omständigheter som förelåge. De av Hedin ledda senaste forskningsfärderna i Asien hade sträckt sig över en sammanhängande tidrymd av ej mindre än åtta år och de hade bestått av ett flertal skilda ehuru sines emellan samarbetande expeditioner med en betydande stab av vetenskapsmän. Det vore förklarligt, att det insamlade vetenskapliga materialet under sådana förhållanden kommit att bliva av en omfattning, som vida överstege vad som hemförts av andra svenska expeditioner till utlandet. Hopbringandet av detta material hade givetvis även dragit stora kostnader. Sakkunniga vitsordade enstämmigt, att expeditionernas hemförda material vore enastående rikt och av högt vetenskapligt värde. Det vore då efter akademiens förmenande särdeles olyckligt, om ett dylikt av svenska forskare under hela världens blickar hopbragt vetenskapligt material, på vars insamlande så mycket arbete och kostnader blivit nedlagt, skulle få ligga obearbetat och opublicerat samt därigenom utan större nytta för vetenskapen. Akademien ville också med eftertryck framhålla, att bearbetningen och tryckningen av resultaten från Hedins expeditioner i den utsträckning som akademien nu ansåge sig böra förorda vore ett stort allmänt vetenskapligt intresse, av betydelse för forskningen i alla länder och sålunda också i Sverige; det läte sig därför enligt akademiens förmenande icke med fog säga, att beviljande av medel för detta ändamål skulle innebära att staten iklädde sig stora ekonomiska uppgifter för uppgifter som i grund och botten vore främmande eller mindre viktiga för svensk vetenskaplig forskning.

De två sakkunniga ledamöter av akademien, som avgivit yttranden i ärendet, hade, efter oberoende av varandra verkställda granskningar av de enskilda posterna i Hedins framställning i syfte att så mycket som möjligt nedbringa kostnaderna, för ändamålet förordat ett anslag av 600,000 kronor, att utgå med 90,000 kronor under vart och ett av de fem första åren och med 50,000 kronor under vart och ett av de tre näst därpå följande, att mot successiv redovisning utbetalas av någon av Kungl. Maj:t utsedd institution. Båda hade framhållit, att en ytterligare nedskärning av Hedins bearbetnings- och kostnadsplan icke syntes dem möjlig utan att äventyra

bearbetningen av materialet. Akademien finge helt instämma i dessa sina sakkunnigas uttalanden.

De sakkunniga hade på delvis något olika vägar kommit fram till sin slutsumma. Då båda emellertid samtidigt förordade handlingsfrihet beträffande nedskärningarnas fördelning på de enskilda anslagsposterna, vilka givetvis icke på förhand läte sig exakt beräkna, ansåge sig akademien icke böra ingå på något försök att fixera huru mycket som borde få utgå för det ena eller det andra ändamålet. Därest Kungl. Maj:t likväl skulle finna erforderligt att i sådant avseende lämna något direktiv, torde detta med ledning av föreliggande eller eventuellt framdeles gjorda utredningar lämpligast låta sig göra i samband med anslagets utanordnande. I detta sammanhang ville akademien för närvarande endast understryka, att den vetenskapliga bearbetningen av materialet åtminstone till största delen måste bygga på arbetsinsatser från de i expeditionerna deltagande vetenskapsmännen samt att det varken syntes rimligt eller överhuvudtaget möjligt att förutsätta, att dessa i blygsamma eller måhända till och med bekymmersamma ekonomiska villkor ställda obefordrade män skulle kunna åtaga sig dessa uppgifter utan en ersättning som tryggade deras nödtorftiga utkomst under bearbetningstiden.

I likhet med sin sakkunnige professor J. G. Andersson finge akademien föreslå, att de på expeditionens resultat grundade publikationer, som bekostades av statsmedel, bleve svensk statsegendom, frånsett ett av Kungl. Maj:t bestämt antal exemplar till Hedinexpeditionens, kinesiska regeringens och författarnas förfogande.

Liksom professor Andersson ville även akademien framhålla vikten av att de genom Hedins expeditioner hemförda samlingarna i största behöfliga eller önskvärda utsträckning komme svenska vetenskapliga institutioner till godo.

Med stöd av det anförda hemställde vetenskapsakademien, att Kungl. Maj:t måtte för bearbetning av materialet och publicering av resultaten från Hedins vetenskapliga expeditioner i inre Asien under åren 1927—1934 vidtaga åtgärder för beviljandet av ett anslag av 600,000 kronor att utgå under åtta år, med 90,000 kronor under vart och ett av de första fem åren samt med 50,000 kronor under vart och ett av därpå följande tre år.

Statskontoret har i utlåtande den 3 december 1935 anfört:

Under erinran att tidigare högst betydande belopp av lotterimedel ställts till förfogande såsom bidrag för genomförandet av ifrågavarande expeditioner och med hänsyn till den återhållsamhet och stränga gallring, som måste iakttagas vid prövningen av andra anslagskrav under såväl åttonde som övriga huvudtitlar, kunde statskontoret för sin del icke tillstyrka, att nu ifrågasatta anslag äskades å riksstaten.

För den händelse emellertid att skäl skulle anses föreligga att anvisa medel för bearbetning av det vetenskapliga materialet och publicering av resultaten från berörda expeditioner, syntes i varje fall såsom villkor för bidrag genom statens mellankomst böra föreskrivas, att de hemförda samlingarna, i den mån så funnes önskvärt, med full äganderätt överlämnades till svenska staten.

Det under Hedins ifrågavarande expeditioner samlade materialet är, Departementschefen.
såsom från sakkunnigt håll vitsordats, enastående rikt och av högt veten-

skapligt värde. Att detta material kommer under bearbetning måste beaktas såsom ett högst angeläget intresse icke blott ur allmän vetenskaplig synpunkt, utan även, såsom vetenskapsakademien påvisat, för svensk vetenskaplig forskning. Betydande belopp hava av det allmänna offrats på expeditionernas fullföljande och det förefaller mig därför såsom en naturlig konsekvens, att bidrag även lämnas från de svenska statsmakternas sida, då det nu gäller att tillgodogöra sig det med så stora ekonomiska uppoffringar hopbragta resultatet av ifrågavarande forskningsfärder. Av särskild vikt synes det mig vara, att de personer, som medverkat i expeditionerna, bliva satta i tillfälle att bearbeta och publicera det vetenskapliga resultatet av desamma, medan nämnda personer ännu äro i stånd att med levande minnesbilder komplettera de under forskningsfärderna gjorda iakttagelserna. Jag får därför tillstyrka att statsbidrag för här ifrågavarande ändamål lämnas redan för nästkommande budgetår.

Kostnaderna för berörda arbeten hava av Hedin uppskattats till 754,800 kronor och av vetenskapsakademien till 600,000 kronor, att fördelas på en tidsperiod av åtta år, varav för de första fem åren 90,000 kronor om året.

Jag vill förorda, att statsmakterna bidraga med ungefär hälften av de sålunda beräknade kostnaderna för ifrågavarande arbeten. Man torde få hoppas, att det stora intresse för expeditionerna, som från andra håll tagit sig uttryck genom ett ekonomiskt understödjande av desamma, även skall vara att påräkna, när det gäller den vetenskapliga bearbetningen av forskningsresultaten. Skulle denna förhoppning ej infrias, torde de arbeten, som ej kunna med statsbidraget utföras, få tills vidare skjutas på framtiden. Jag tillstyrker emellertid, att det av mig beräknade totalbeloppet, 300,000 kronor, fördelas på sex år.

För nästa budgetår synes mig sålunda ett belopp av 50,000 kronor böra ställas till förfogande såsom bidrag för bearbetningen. Anslaget torde böra erhålla karaktären av reservationsanslag. I statsverkspropositionen hava särskilda anslagsmedel icke beräknats för detta ändamål. Enligt vad chefen för finansdepartementet meddelat bör emellertid täckning för det nu ifrågasatta anslaget kunna beredas å riksstatsförslaget.

Att nu angiva huru nämnda belopp å 50,000 kronor lämpligen bör fördelas på olika poster låter sig icke göra. Det torde därför få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter det vetenskapsakademien i samråd med Hedin härutinnan inkommit med förslag samt universitetskanslern hörts över detta förslag, fastställa stat för anslagets användning. Universitetskanslerns medverkan synes mig påkallad bland annat därför, att vid utmätandet av ersättningar åt i arbetet deltagande vetenskapsmän böra beaktas vid universitetet rådande förhållanden. Anslaget synes kunna ställas till förfogande av vetenskapsakademien, som bör handhava utbetalning av erforderliga medel i överensstämmelse med de föreskrifter, som blivit meddelade av Kungl. Maj:t. Själva ledningen av bearbetningen torde böra ligga i Hedins

händer under översyn av en särskild, av akademien inom denna för ändamålet utsedd nämnd.

I likhet med vetenskapsakademien anser jag det villkoret böra uppställas, att äganderätten till de på expeditionernas resultat grundade publikationer, som bekostas av statsmedel, tillfaller svenska staten.

I anslutning till vad vetenskapsakademien och statskontoret anfört förutsätter jag vidare, att, sedan slutgiltig överenskommelse träffats med vederbörande kinesiska myndigheter, allt det vetenskapliga material, som icke enligt överenskommelse skall övergå i kinesiska statens ägo och som bearbetats med anslag av statsmedel, i den mån Kungl. Maj:t prövar sådant önskvärt, skall bliva svenska statens egendom och komma våra vetenskapliga institutioner till godo.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—1934* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . . . kronor 50,000 att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Malmberg.
